

Artur Korobowicz

„Goroda fieodalnoj Rossii. Sbornik statiej pamiaty N. W. Ustiugowa”, Moskwa 1966 : [recenzja]

Rocznik Lubelski 12, 183-184

1969

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Goroda feodalnoj Rossii. Sbornik statiej pamiaty N. W. Ustiugowa. Akademia Nauk SSSR, Institut Istorii, Moskwa 1966, ss. 562.

Książka wydana w 1966 r. pod auspicjami Instytutu Historii Akademii Nauk ZSRR jest zbiorem artykułów poświęconym pamięci Nikołaja Władimirowicza Ustiugowa (1896—1963), profesora w Instytucie Historii AN ZSRR. Ustiugow był znanym badaczem późnofeudalnej Rosji, koncentrującym się w swoich badaniach na zagadnieniach społeczno-ekonomicznej i politycznej historii Rosji XVII—XVIII w. Wiele swoich prac poświęcił też historii narodów ZSRR. Szczególne znaczenie wśród prac Ustiugowa zajmuje monografia *Solewarennaja promyszlennost Soli Kamskoj w XVII wiekie. K woprosu o genezisie kapitalisticzeskich otnoszenij w russkoj promyszlennosti* (Moskwa 1957). Książka ta spotkała się z licznymi pochlebnyymi recenzjami w ZSRR, Polsce, Francji i na Węgrzech.

Omawiana książka składa się ze wstępu, dwóch artykułów poświęconych Ustiugowowi, bibliografii jego prac i 55 artykułów obejmujących problematykę miast od czasów starej Rusi do połowy XIX w. Problematyka miejska jest, jak to zaznaczono we wstępie, najsłabiej dotychczas przebadanym ogniwem historii Rosji. Recenzowana książka ma więc za zadanie lukę tę wypełnić, przynajmniej w części.

Wśród artykułów daje się wyraźnie wyodrębnić kilka grup tematycznych. Cztery artykuły (Kłokmana, Wałka, Choroszkiewicz i Ryndziunskiego) dotyczą historiografii miasta i oceniają dorewolucyjną i radziecką literaturę przedmiotu; cztery — odnoszą się do nauk pomocniczych historii i źródłoznawstwa. Podstawowa grupa 47 artykułów poświęcona jest historii społeczno-gospodarczej i kulturalnej miast, walce klasowej itp.

Chronologiczne ramy omawianej książki, jak wspomniałem, są bardzo szerokie. Równie imponujący jest zakres terytorialny. Artykuły dotyczą historii miast rosyjskich (Nowogród, Moskwa, Włodzimierz, Suzdał, Orzeł), syberyjskich (Jakutsk, Jenisejsk, miasta kraju orenburskiego), Uralu i Powołża, aż po miasta Ukrainy (Lwów, Drohobycz, Sambor). Wydaje się jednak, że umieszczenie w zbiorze traktującym o miastach feudalnej Rosji artykułów tyjących się historii Lwowa (Grossmana), Drohobycza (Isajewicza) i miast królewskich podgórze halickiego (Inkina), nie jest adekwatne do tytułu książki. Miasta te w okresie, którego książka dotyczy nie znajdowały się przecież w granicach państwowości rosyjskiej

Uwaga czytelnika koncentruje się przede wszystkim na artykułach oceniających historiografię miast. Dokonana w nich analiza dotychczasowego stanu badań, oraz wskazanie zagadnień nie zbadanych, lub tylko częściowo przebadanych — pozwalają na wyrobienie sobie poglądu o osiągnięciach rosyjskiej i radzieckiej nauki w badaniach nad historią miast.

W. Paszuto (*O niektórych postaciach izuczenija drewnierusskogo goroda*) wskazuje na szereg domagających się badań problemów miast starej Rusi, zaliczając do nich:

— kwestie własności miejskiej i jej miejsca wśród innych form własności feudalnej,

— problemy klasyfikacji miast,

— kwestie wolności miast — ograniczanej przez księcia, bojarów i cerkiew.

Kłokman w artykule *Istoriografia russkich gorodow wtoroj połowiny XVII—XVIII w.* poddaje krytycznej ocenie ustalenia burżuazyjnej nauki rosyjskiej (Ditiatin, Siergiejewicz, Miliukow), oraz jej jednostronne skoncentrowanie się przede wszystkim na zagadnieniach prawnego położenia ludności miejskiej i systemie zarządzania miastem. Kontynuacją jakby artykułu Kłokmana, w sensie chronologicznym, jest praca Ryndziunskiego *Izuczenije gorodow Rosii pierwoj połowiny XIX w.* — w której autor zwraca uwagę na cały szereg zagadnień w historii miast, które dotychczas nie zostały w pełni przebadane i wyjaśnione. Zalicza do nich kwestie społeczno-administracyjnego ustroju miast i działalności organów miejskich, fakt że w miastach pierwszej połowy XIX w. nie zanikły, a wprost przeciwnie — rozwijały się instytucje typowo feudalne, np. cechy, porusza wreszcie kapitalne zagadnienie miast i miasteczek prywatnych (szczególnie w zachodnich i południowo-zachodnich częściach Rosji).

W grupie artykułów poświęconych historii społeczno-gospodarczej miast zauważa się większość prac bardzo szczegółowych, zwykle traktujących o jednym mieście, lub grupie miast. Wyróżniają się tu artykuły bardziej ogólne: Wodarskiego — o liczebności i rozmieszczeniu ludności miejskiej w Rosji w XVIII w., Wołkowa — o formowaniu się burżuazji miejskiej w Rosji XVII—XVIII w., oraz Sierbina (*Iz istorii wozniknowienija gorodow w Rossii XVI w.*) Ta ostatnia praca, w oparciu o konkretny materiał źródłowy porusza interesujący problem tzw. targowych i rzemieślniczych wsi, których rola w socjalno-ekonomicznym życiu Rosji nie była dotychczas doceniana, a które stanowią swego rodzaju specyfikę stosunków rosyjskich.

W sumie omawiana książka przynosi sporo nowego, interesującego materiału, a jej układ redakcyjny (pomimo mnogości prac) jest jasny i konsekwentny. Polski czytelnik może stwierdzić, że w porównaniu ze stosunkowo jednolitym charakterem polskiego miasta, na ziemiach Rosji daje się zauważyć bogactwo typów miast, różnych tak co do swojej genezy, jak praw i urządzeń ustrojowo-miejskich.

Artur Korobowicz

Jan M. Małecki: Związki handlowe miast polskich z Gdańskiem w XVI i pierwszej połowie XVII wieku. Prace Komisji Nauk Historycznych PAN — Oddział w Krakowie, nr. 20. Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo PAN, Wrocław—Warszawa—Kraków 1968, ss. 272.

Niezwykle ważne zagadnienia stosunków handlowych pomiędzy Gdańskiem a miastami polskimi należą do słabiej znanych w historiografii polskiej. Po wydaniu rejestrów włocławskich¹ jedynie Kutrzeba i Rybarski² poświęcili więcej uwagi

¹ *Regestra thelonei aquatici Wladislaviensis saeculi XVI.* Wyd. S. Kutrzeba, F. Duda. Kraków 1915.

² S. Kutrzeba *Wisła w historii dawnej Rzeczypospolitej Polskiej.* W: *Monografia Wisły.* Warszawa 1921, z. 11; R. Rybarski *Handel i polityka handlowa Polski w XVI stuleciu,* T. I—II. Poznań 1928—1929.